

РЕПРОДУКТИВНО ПОНАШАЊЕ АДОЛЕСЦЕНАТА НА ПРОСТОРУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ – РЕЗУЛТАТИ АНКЕТЕ

Маринковић Драшко

Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет,
Младена Стојановића 2, Бања Лука

Abstract

Previous researches in the Republic of Srpska indicate that young people are earlier engaged in sexual relations, as well as they start to use alcohol, cigarettes and drugs earlier, that is very risky behavior. This behavior model causes an increased risk for reproductive health and has the effect of reducing fertility potential of future parents. The attitude of adolescents on later getting married, and thus subsequent decision for later getting an offspring, even more heavily load our demographic situation and offer a bleak future demographic projection.

The research was conducted within a two-year project titled 'Reproductive Health in the Republic of Srpska' run by the Board for Reproductive Health and Demography at the Department of Medical Sciences of the Academy of Sciences and Arts of the Republic of Srpska. The aims of the research were to establish the reproductive potentials of adolescents, define the reproductive healthcare measures, and perform a comparative analysis of most pertinent attitudes about sexual education with adolescents of different age, sex, and whereabouts. Diverse methods were used as follows: analytic-synthetic, systemic-structural, mathematical-statistical, demographic, comparative, and questionnaires. The results obtained via questionnaires suggested that there were specific attitudes on sexual lives held by highschool and college students with permanent whereabouts.

Key words: reproductive health, attitude of adolescents, results of the survey

Сажетак

Претходна истраживања на простору Републике Српске указује да младе особе све раније ступају у сексуалне односе и да све раније почињу да користе алкохол, цигарете и дрогу, односно да се понашају веома ризично. Овакав модел понашања условљава повећан ризик на репродуктивно здравље и за посљедицу има смањење фертилитетног потенцијала будућих родитеља. Ставови адолесцената о све каснијем ступању у брачну заједницу, а тиме и све касније одлучивање за добијање потомства, још више оптерећује нашу демографску слику и нуде суморне пројекције демографске будућности.

Истраживање је проведено у склопу двогодишњег пројекта под називом: „Репродуктивно здравље у Републици Српској“, које је реализовано од стране Одбора за репродуктивно здравље и демографију Одјељења медицинских наука Академије наука и умјетности Републике Српске. Циљ овог истраживања је био да се утврди репродуктивни потенцијал адолесцената, да се дефинишу мјере здравствене заштите њиховог репродуктивног здравља, те да се направи компаративна анализа најважнијих ставова о сексуалном образовању у популацији адолесцената различитог узраста, пола и мјеста сталног становања. За потребе истраживања кориштене су аналитичко-синтетичка, системско-структурна, математичко-статистичка, демографска, компаративна и метода анкетања. Резултати који су добијени анкетним истраживањем указују да постоје специфичности у погледу ставова о полном животу

анкетираних ученика средњих школа и студената на према врсти сталног мјеста становања.

Кључне ријечи: репродуктивно здравље, ставови адолесценти, резултати анкете

УВОД

Постало је банално рећи да савремени свијет пролази кроз тешку социо-економску кризу. Популација адолесцената је посебно изложена друштвеним промјенама. Вријеме у којем живимо је сложено и оптерећено многим социјалним стресовима: сиромаштво, промјенама вриједности, криминал и сл. Све су то фактори великог ризика и девијантног понашања, употребе психоактивних супстанци, алкохола, небезбједног секса, што неминовно повећава ризик од полно преносивих болести. Многи адолесценти су сексуално активни, региструје се стални пораст учесталости њихове сексуалне активности у укупном броју адолесцената, а све чешће се први полни однос догађа у раној адолесценцији (Б а б и ћ , 2010).

Неплодност је код нас у порасту и према посљедњим подацима износи око 15%, што је мање него у развијеним земљама код којих је око 20%. Међутим, проценат неплодности код нас, али и у Европи, драстично се повећава. Као узрок најчешће се истиче све већа старост породиља јер због биолошке старости теже долази до оплодње, а квантитативна и квалитативна вриједност спермограма значајно опада.

Код млађих жена мања је могућност спонтаног побачаја и појаве аномалија код фетуса. Гинеколози и психолози су израчунали да је данас идеална старост код труднице 28 година. Претходна истраживања на нашем простору су показала да је популациона едукација на ниском нивоу, па више од 60% адолесцената основна знања о репродуктивном здрављу стичу из новина, часописа или литературе која није респектабилна (М а р и н к о в и ћ , 2011).

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДЕ

На основу анкетног истраживања које је проведено за потребе израде научно-истраживачког пројекта под називом: „Репродуктивно здравље у Републици Српској“, могу се истаћи закључци који указују на репродуктивно здравље адолесцената у Републици Српској.

Анкета је спроведена на узорку од 2.031 ученика основних и 2.579 ученика средњих школа и студената на цијелој територији Републике Српске. Просторни обухват анкетираних ученика основних школа по регијама био је следећи: Добој (23%), Бијељина (17,4%), Приједор (15,7%), Бања Лука (12,7%), Требиње (9,5%), Зворник (7,8%), Источно Сарајево (7,5%) и Фоча (6,4%). Највећи удио анкетираних ученика средњих школа и студената био је са простора регија Бања Лука (47,6%) и Добој (14,4%), а нешто мање анкетираних било је са простора регија Бијељина (8,8%), Зворник (7,1%), Источно Сарајево (6,6%), Требиње (6,2%), Приједор (5,8%) и Фоча (3,5%).

Према унапријед припремљеном плану за потребе овог истраживања кориштен је анонимни анкетни упитник на репрезентативном узорку. Упитник је посебно израђен за ученике од шестог до деветог разреда основне школе и за ученике средњих школа и студенте. Структурално упитник је био отвореног типа како би испитаници могли да одговоре што слободније и да искажу свој став на теме које су значајне за репродуктивно здравље. Упитник се састојао од 17 питања, за ученике од шестог до деветог разреда основне школе и од 29 питања за ученике средњих школа и студенте. Упитници су израђени по типу отворених питања, како би испитаници могли да одговоре што слободније и да искажу свој став.

Просјечна старосна доб анкетираних ученика основних школа била је 12,8 година, док је просјечна старост анкетираних ученика средњих школа и студената била 16,9 година. Према полној структури од укупног броја анкетираних ученика основних школа 53% се односило на женску, а 47% на мушку популацију, док се код анкетираних ученика средњих школа и студената 57% односило на женску, а 43% на мушку популацију.

Према сталном мјесту боравка од укупног броја анкетираних ученика основних школа 73% је живјело у граду, а 26% на селу, док је код анкетираних ученика средњих школа и студената однос град – село био 72% према 28%.

РЕЗУЛТАТИ

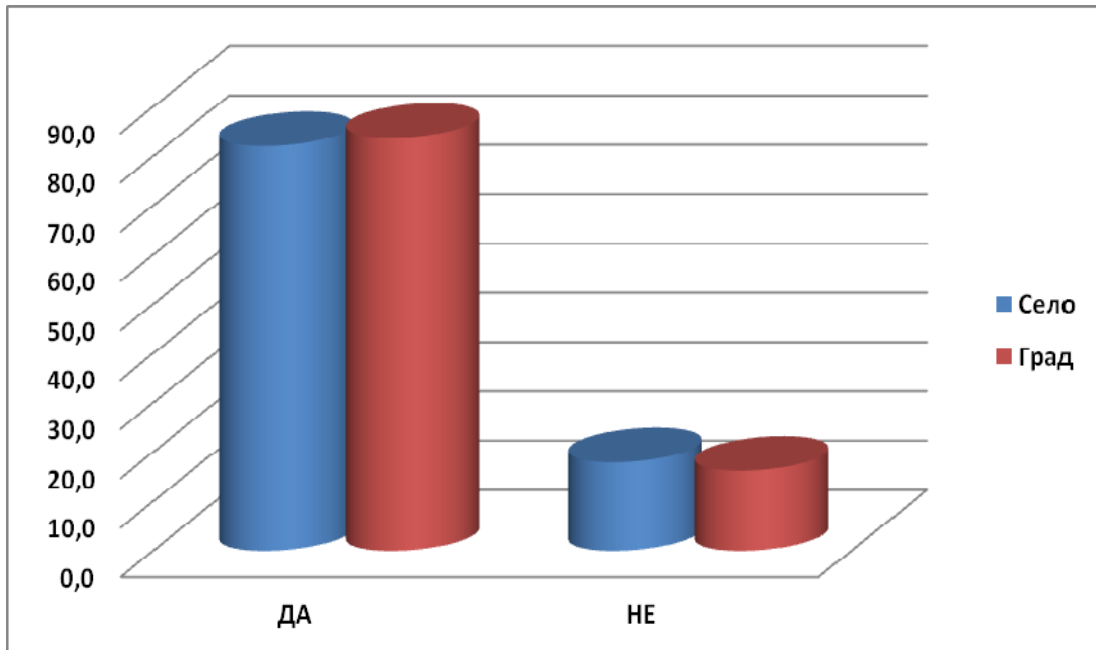
На основу обимног истраживања и резултата спроведеног анкетања у погледу анализе репродуктивног здравља и ставова о репродуктивном понашању анкетираних адолесцената у Републици Српској, могу се извести најважнији закључци:

1. Око половине анкетираних ученика основних школа зна да је репродуктивно здравље веома важно за здравље сексуалних органа и да је сексуална зрелост стицање способности за сексуалне односе.
2. О овој проблематици највише ученика основних школа информације добијају са телевизије или из новина, а знатно мање од родитеља и у школи, док би савјет за проблеме из сексуалног живота најприје затражили од вршњака или брата и сестре, затим од родитеља, а знатно рјеђе од наставника или неког другог.
3. Апсолутно највећи број анкетираних ученика основних школа сматра да би било корисно да се уведе предмет сексуално васпитање.
4. На питања која су постављена у вези са полним животом, апсолутно највећи број анкетираних ученика средњих школа и студената каже да је љубав неопходна претпоставка ступања у сексуалне односе, да још нису имали сексуалних искустава и да је њихова сексуална оријентација хетеросексуална.
5. Око половине анкетираних ученика средњих школа и студената мисли да отворено о сексу може да разговара са другом или другарицом и да су сексуални односи у адолесценцији данас нормална појава.
6. На питања која су постављена у вези са контрацепцијом, апсолутно највећи број анкетираних ученика средњих школа и студената мисли да је одговорност

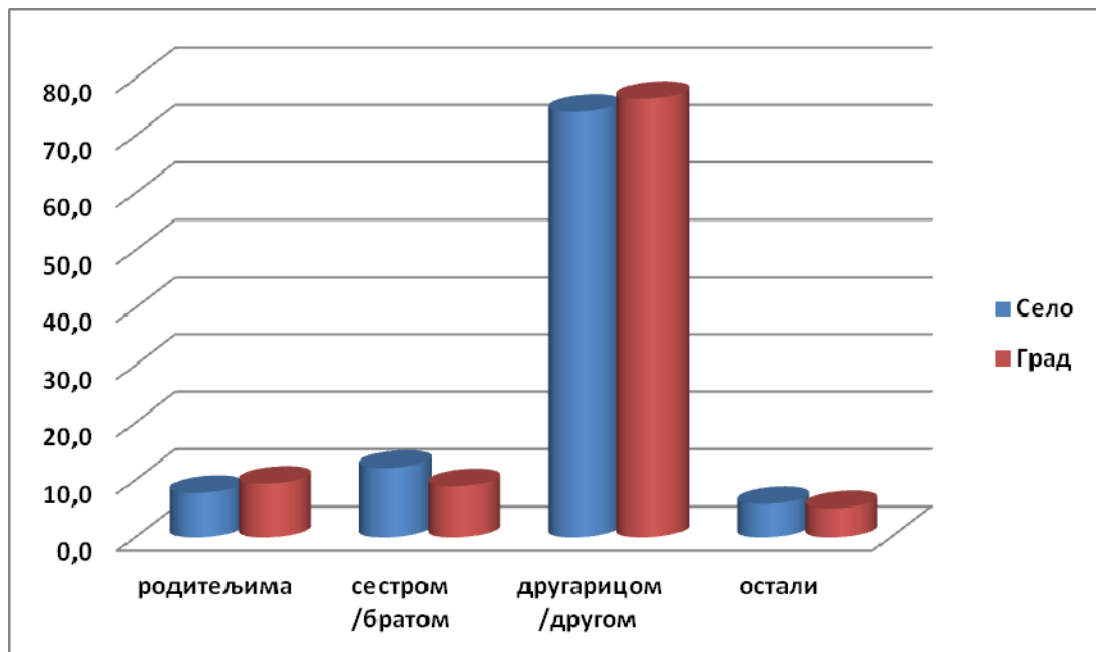
спречавања нежељене трудноће, односно употреба контрацепције, заједничка (оба партнера).

7. Око половине анкетираних ученика средњих школа и студената каже да најчешће као методу контрацепције користе кондом, а врло често се користе и комбинованим методама (кондом, хормонска таблета или прекид односа).
8. На питања која су постављена у вези са полно преносивим болестима, апсолутно највећи број анкетираних ученика средњих школа и студената зна да ступањем у сексуалне односе може добити неку од полно преносивих болести.
9. Више од половине анкетираних ученика средњих школа и студената каже да је намјерни прекид трудноће (абортус) опасан и штетан по здравље и да га треба избјегавати, односно да су компликације након прекида трудноће многобројне (између осталог и трајни губитак плодности).
10. На питања која су постављена, а која су у вези са понуђеним ставовима апсолутно највећи број анкетираних ученика средњих школа и студената сматра да је прерано за брак у адолесценцији, а нешто више од половине мисли да је рађање дјете у адолесценцији опасно и за дијете и за мајку.
11. Највећи број анкетираних ученика средњих школа и студената мисли да од сазнања везаних за сексуални живот и репродуктивно здравље младим људима недостаје популациона едукација о полно преносивим болестима, полном односу, контрацепцији, трудноћи и полним органима (Маринковић, 2011).

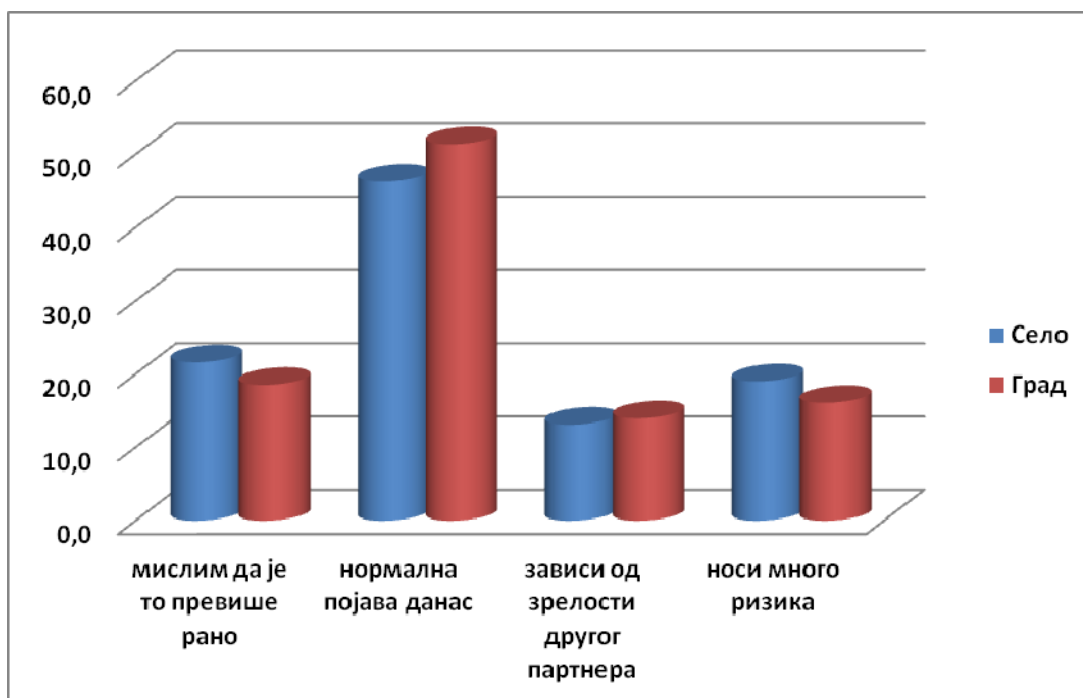
Са аспекта компарације према врсти сталног мјеста становања постоје специфичности у погледу ставова о полном животу анкетираних ученика средњих школа и студената. Због тога је у неколико наредних графикана илустративно приказана разлика у сексуалном понашању анкетираних ученика средњих школа и студената који живе у граду и оних који живе у сеоским срединама.

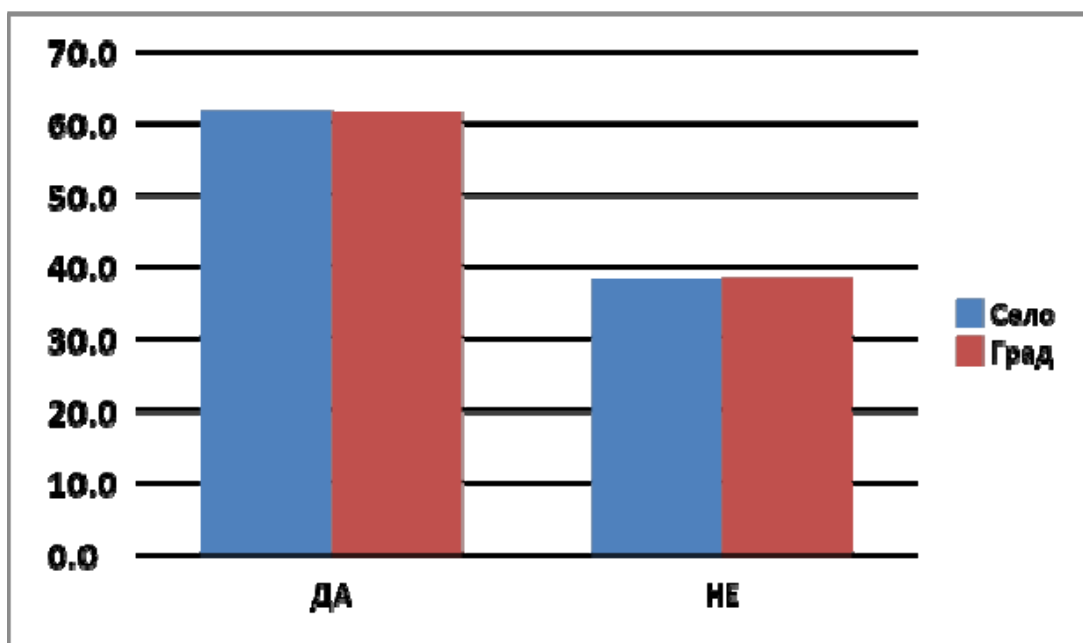
Слика 1. Да ли о дилемама везаним за лични живот можеш да разговараш са родитељима?

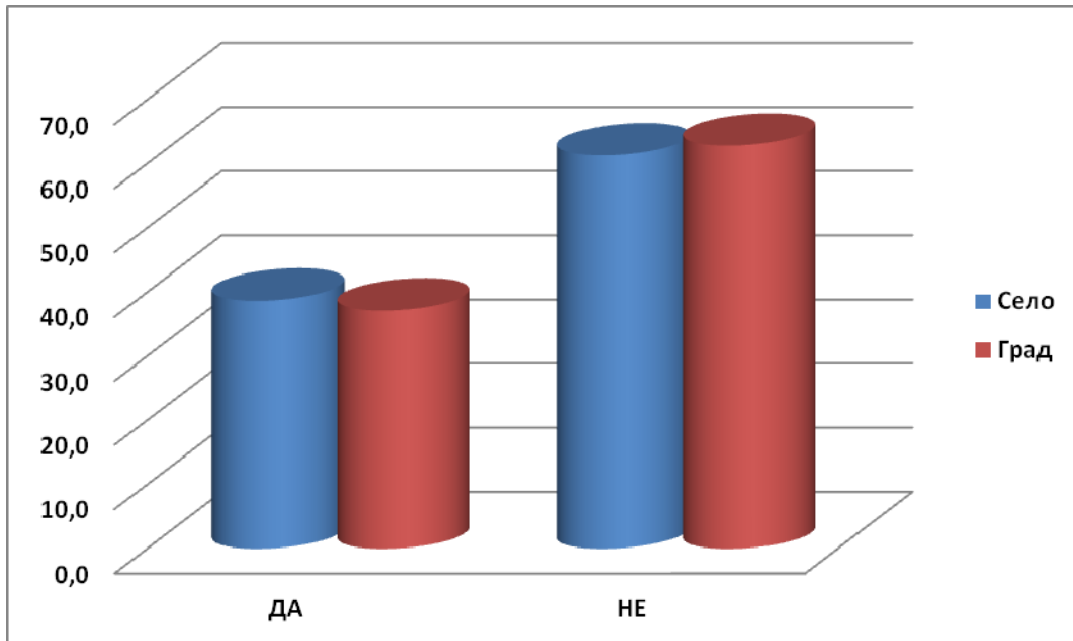
Слика 2. Са ким можеш отворено да разговараш о сексу?

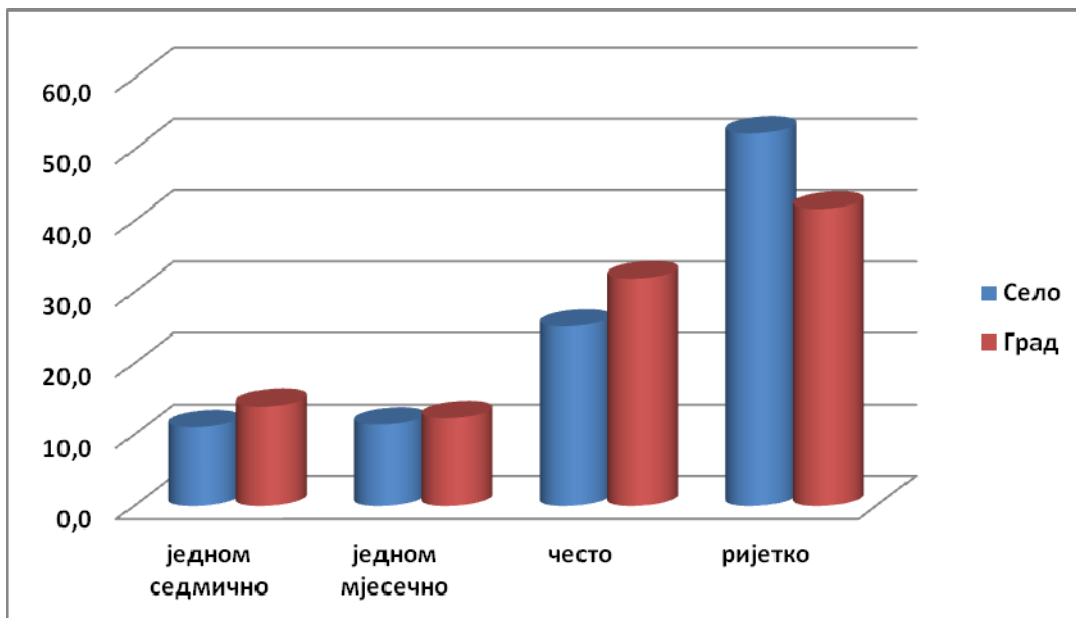
Слика 3. Шта мислиш о сексуалним односима у адолесценцији?

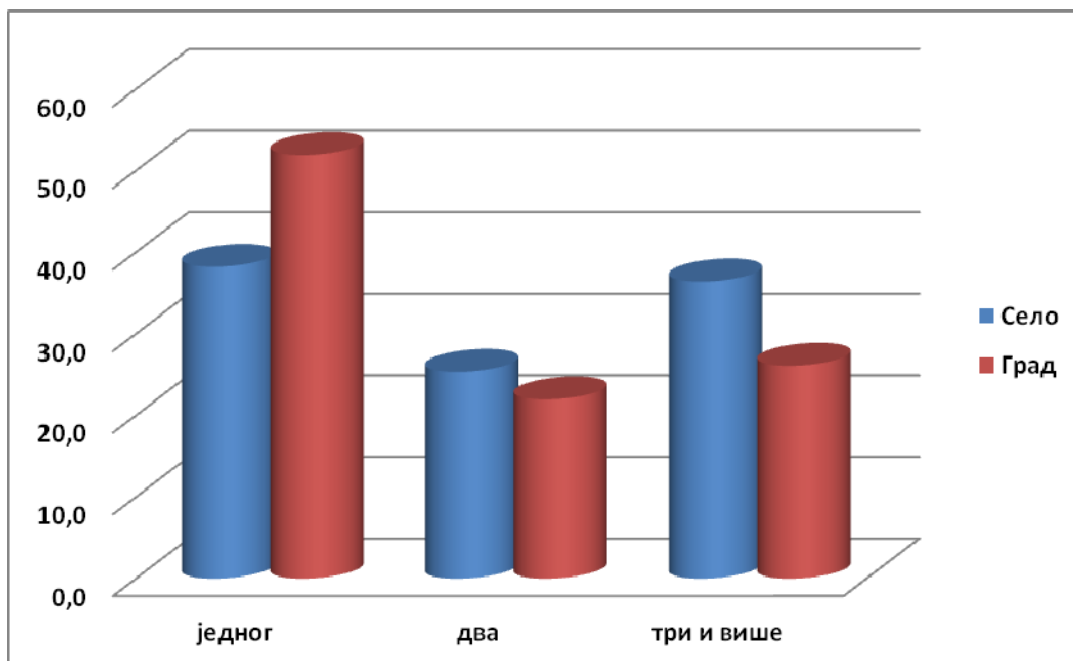
Слика 4. Да ли је за тебе љубав неопходна претпоставка ступања у сексуалне односе?

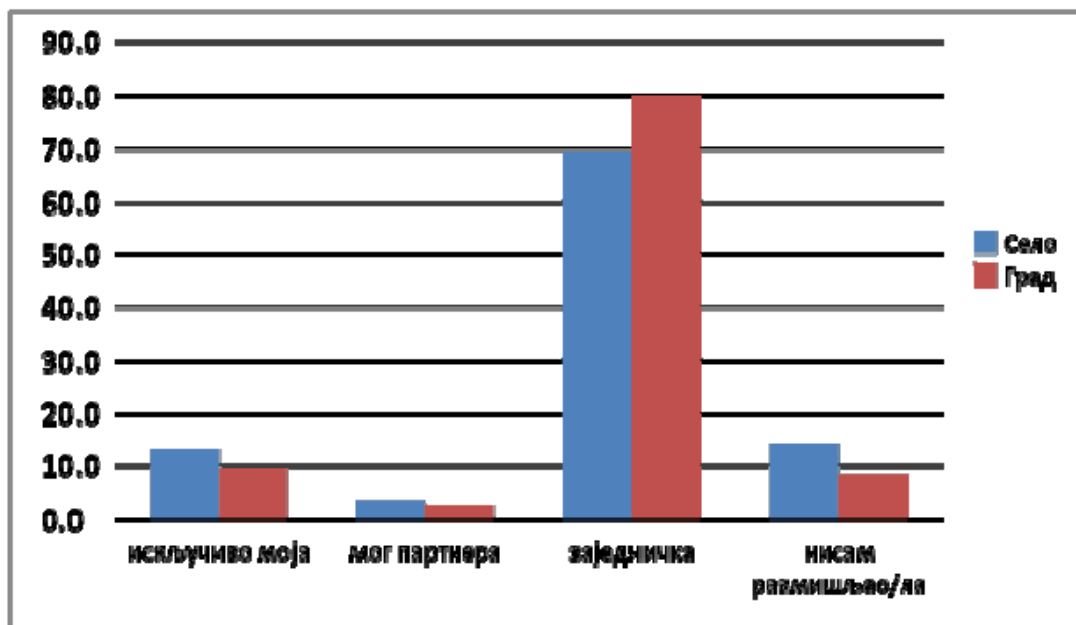
Слика 5. Да ли сте имали сексуално искуство?

Слика 6. Колико често имате полне односе?

Слика 7. Колико сте партнера промијенили у току једне године?

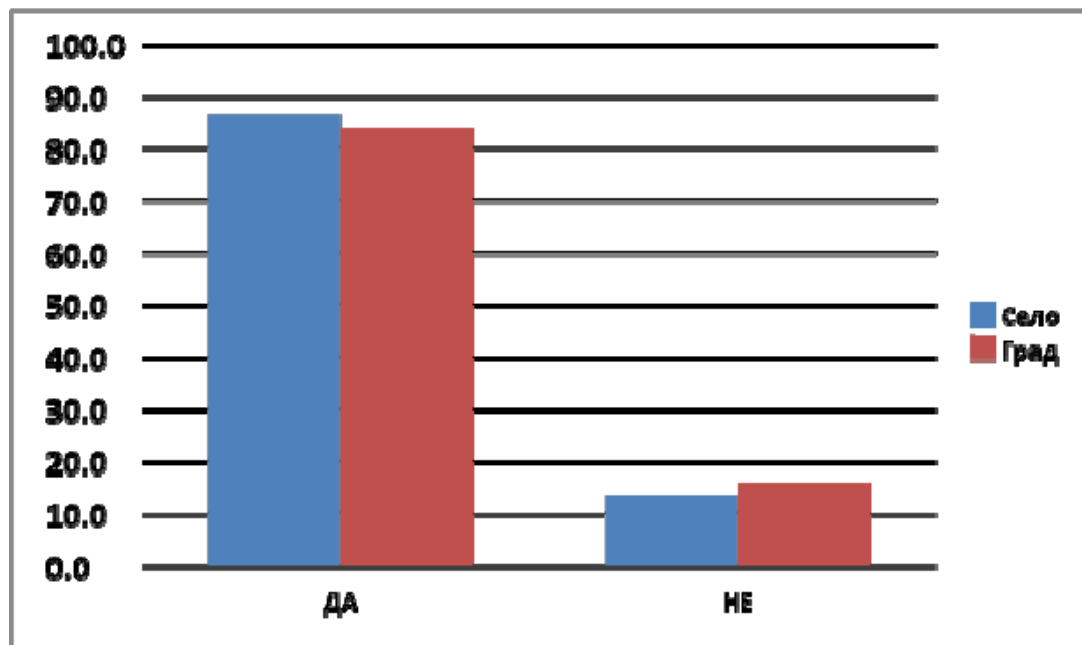

Слика 8. Чија је одговорност спречавања нежељене трудноће, односно употреба контрацепције?

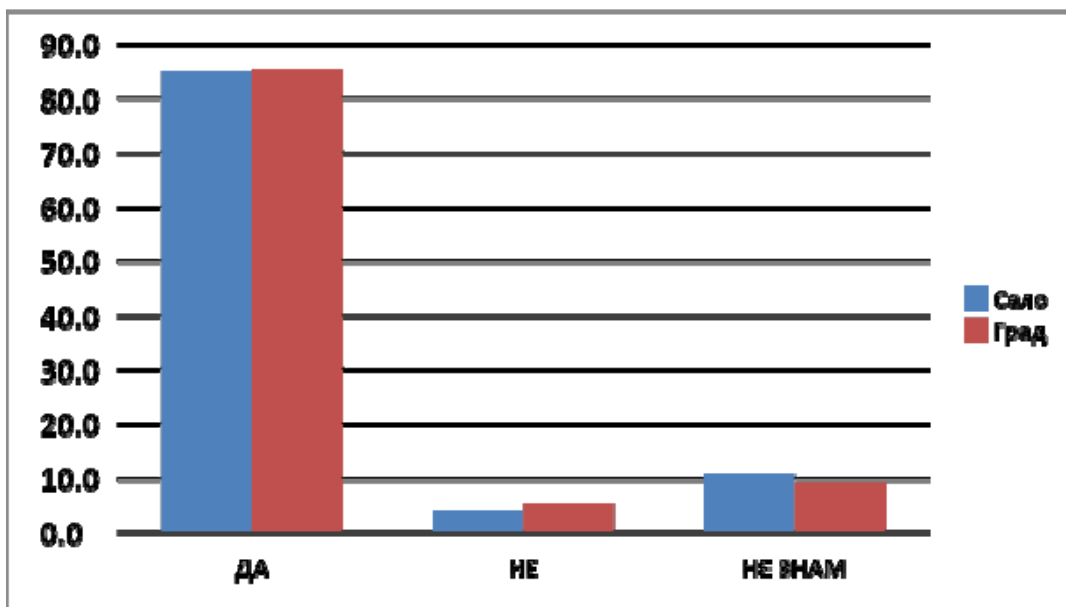

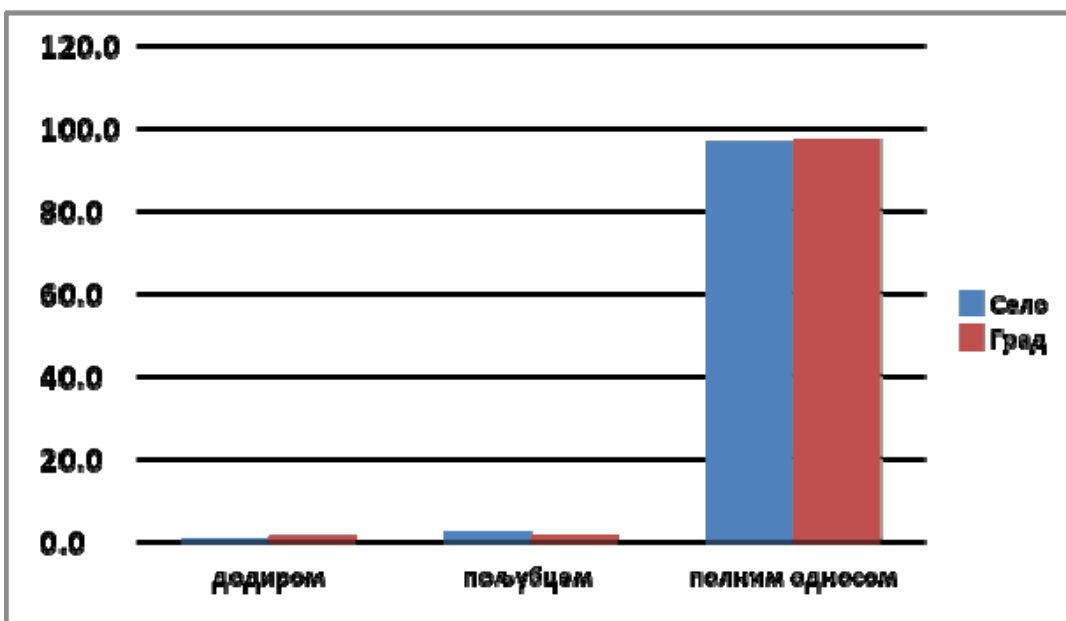
Слика 9. Које методе контрацепције познајеш?

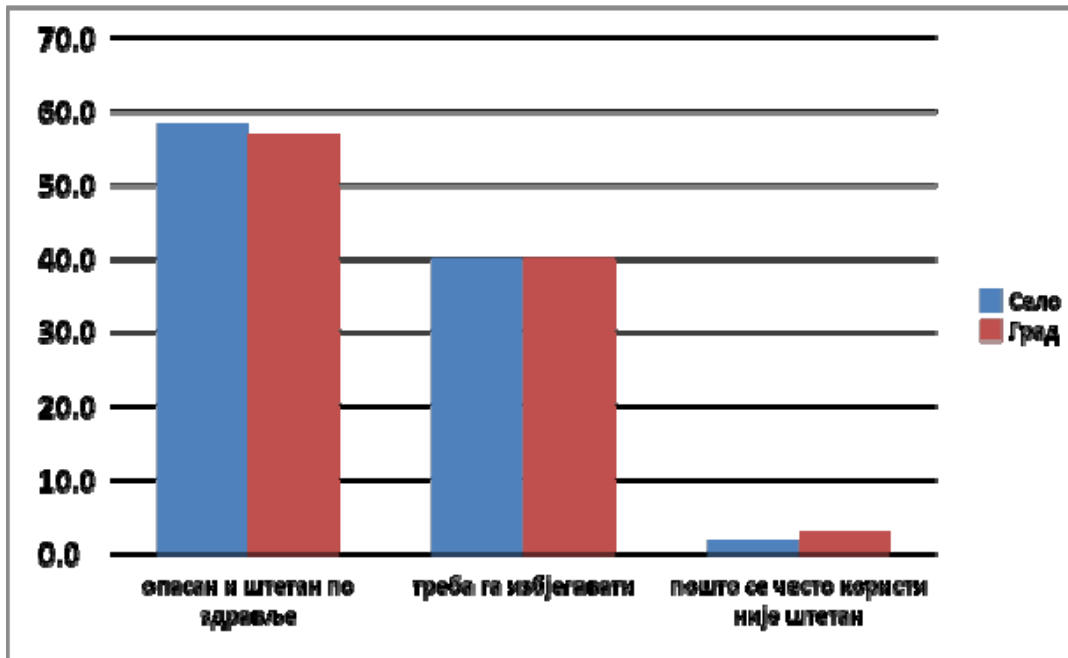
Слика 10. Користите ли кондом приликом полног односа?

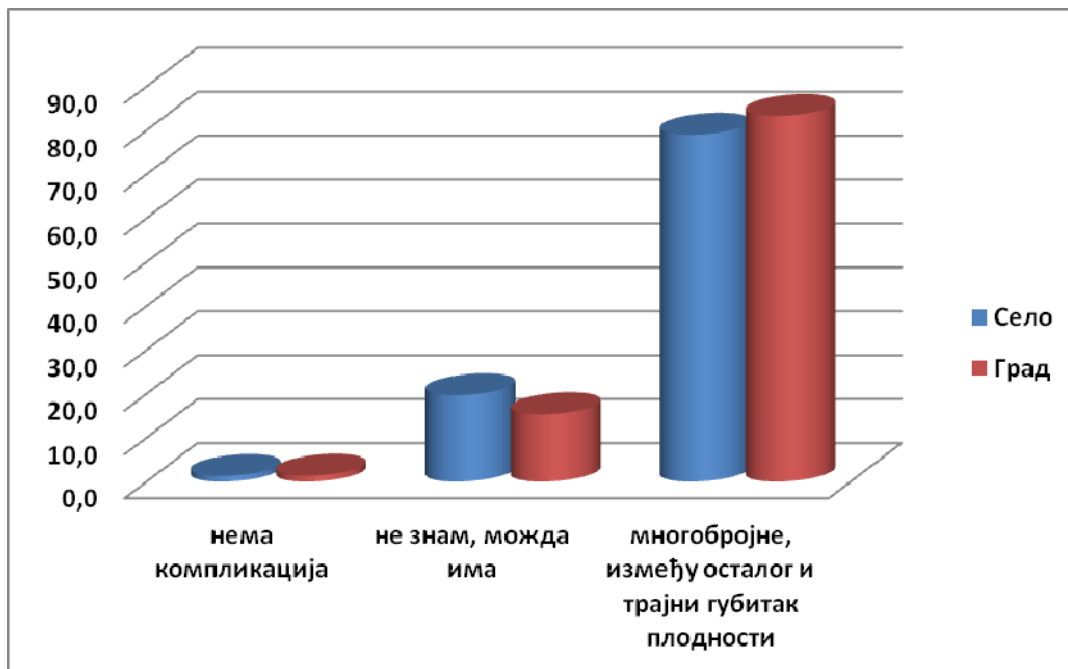
Слика 11. Да ли мислиш да ступањем у сексуалне односе можеш добити неку од полно преносивих болести?

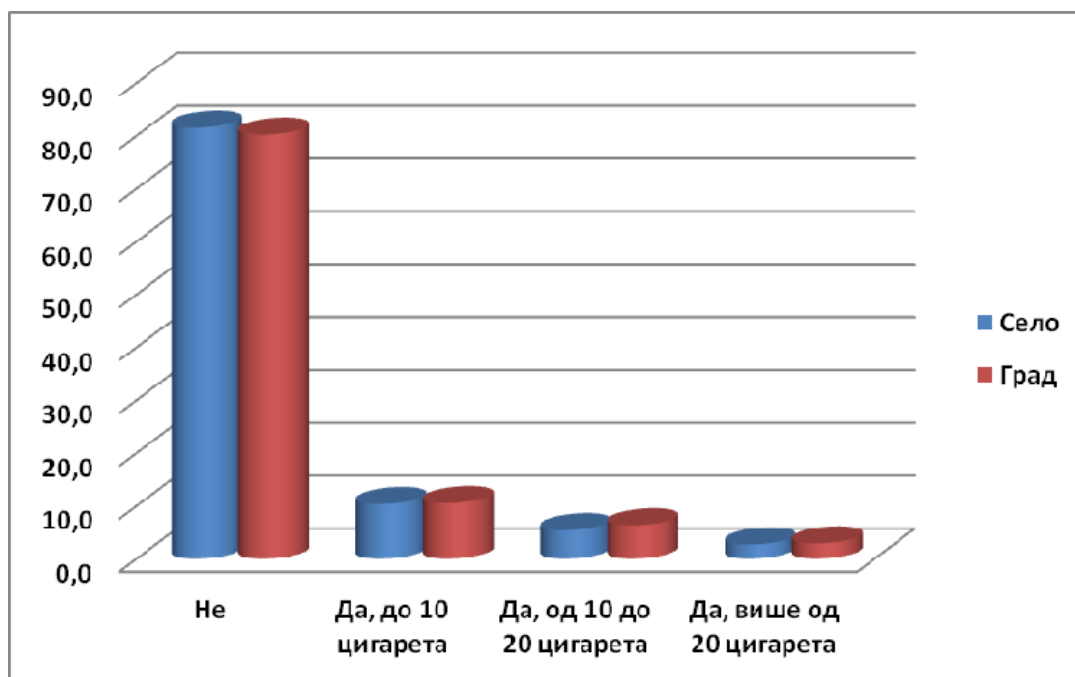
Слика 12. Како се преносе полно преносиве болести?

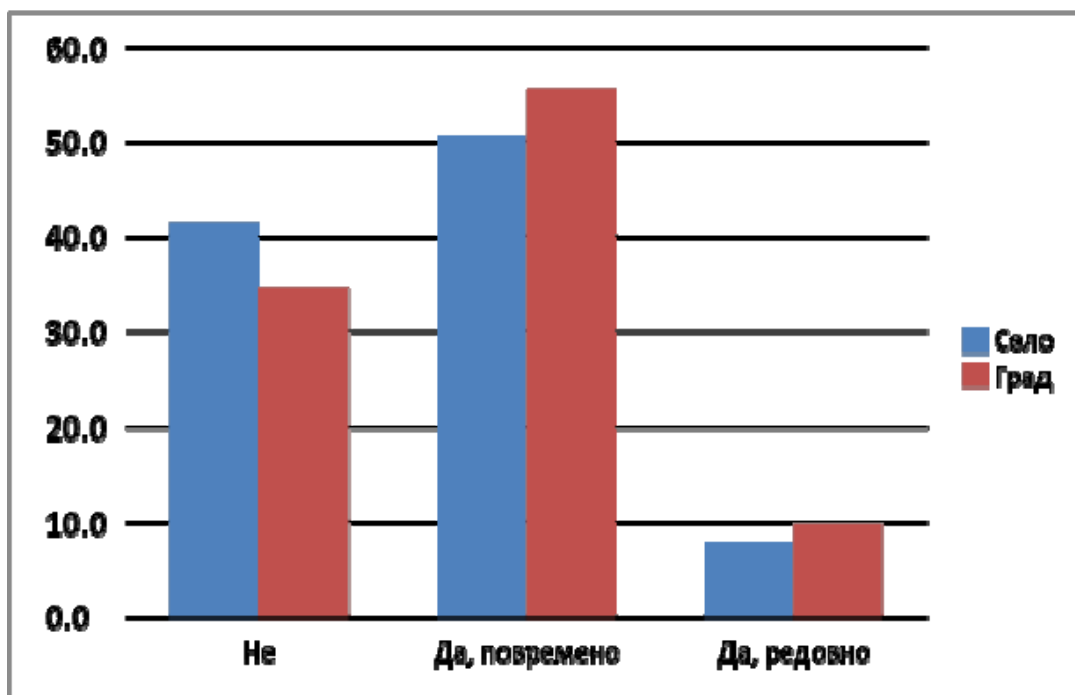
Слика 13. Шта мислиш о намјерном прекиду трудноће?

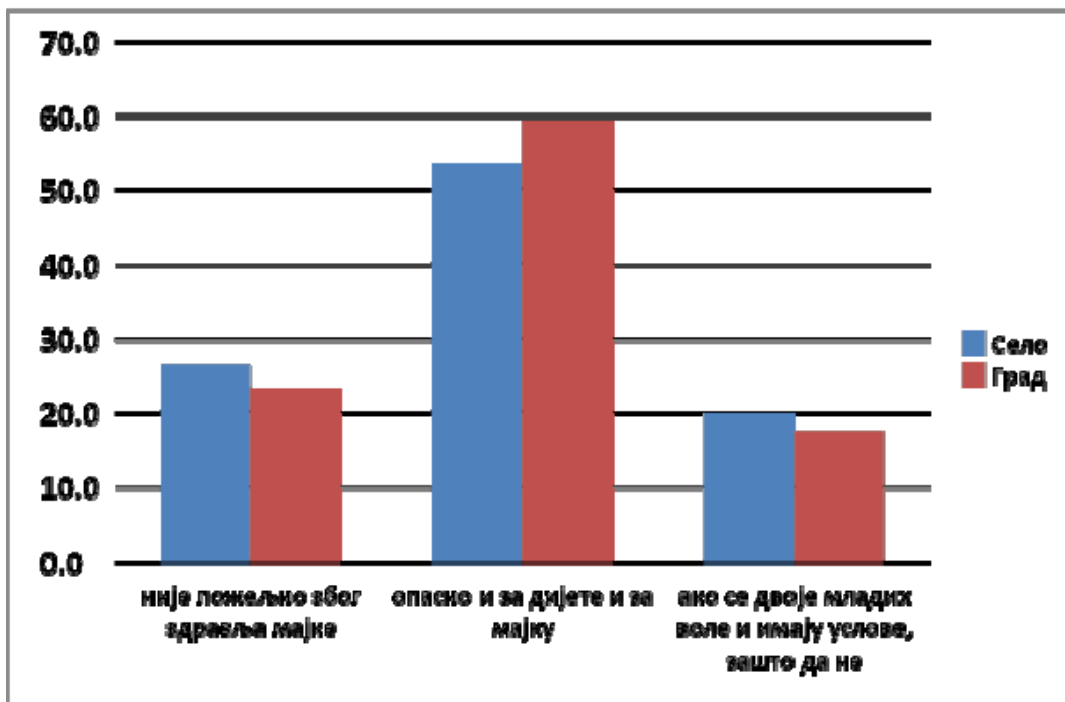
Слика 14. Да ли знате неке компликације које су могуће након прекида трудноће?

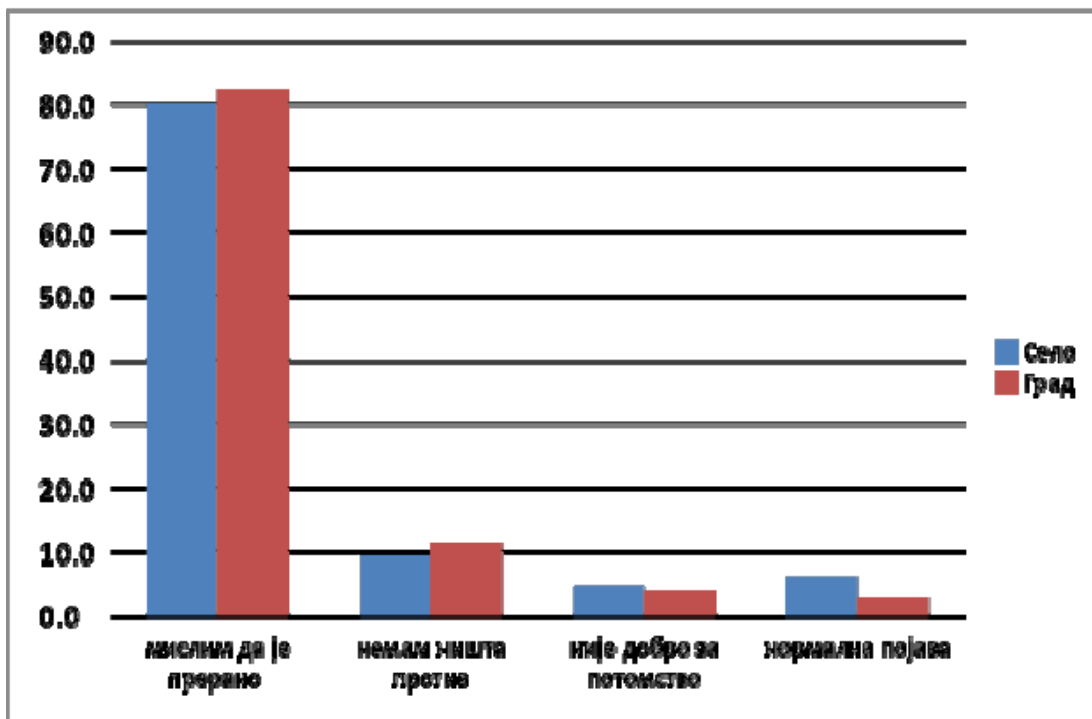
Слика 15. Да ли пушите?

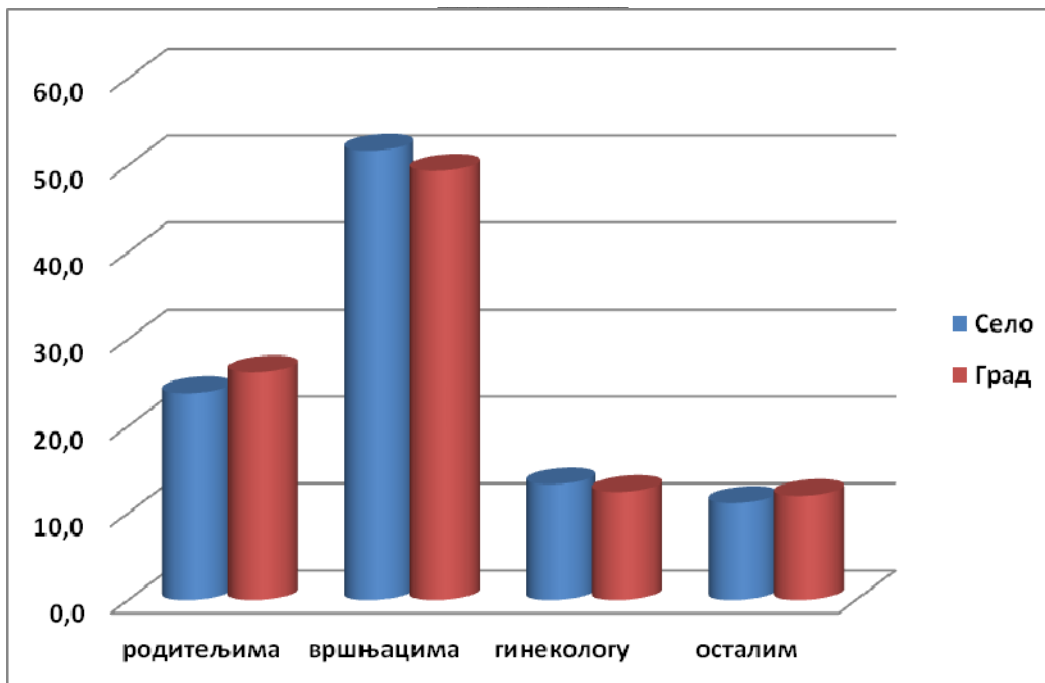
Слика 16. Да ли конзумирате алкохол?

Слика 17. Шта мислите о рађању дјеце у адолесценцији?

Слика 18. Шта мислите о браку у адолесценцији?

Слика 19. Кома би се обратио за потребан савјет у вези са сексуалним животом, контрацепцијом или нежељеном трудноћом?

ЗАКЉУЧАК

Сексуално понашање анкетираних ученика средњих школа и студената који живе у граду и оних који живе у сеоским срединама у Републици Српској разликује се у погледу неких од ставова, што нам потврђују и претходни графикони.

Апсолутно највећи број анкетираних рекло је да о дилемама везаним за лични живот може да разговара са родитељима, али да су ипак бројнији они који су поријеклом из градских средина. Слично је и са ставовима у погледу сексуалности, гдје је примјетно да анкетирани из сеоских средина имају рјеђе полне односе, али истовремено изненађује податак да они чешће мијењају број партнера у току једне године.

У погледу ставова о избору и начину коришења метода контрацепције може се констатовати да су скоро идентични одговори анкетираних из градских и из сеоских средина. Евидентно је да и у граду и на селу анкетирани имају сличне ставове о полно преносивим болестима и о намјерном прекиду трудноће.

Већина анкетираних је рекло да не пуши, али је истовремено скоро половина рекла да повремено конзумира алкохол, међу којима су знатно бројнији они из градских средина. Веома су слични ставови у погледу брака и рађања дјецe у адолесценцији, али је ипак примјетна знатно већа заступљеност већег броја позитивних одговора код анкетираних из градских средина. То је посебно илустративно на примјеру гдје анкетирани из сеоских средина савјете у вези са сексуалним понашањем више траже од вршњака за разлику од анкетираних из градских средина, који се у већем броју случајева обраћају и родитељима.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабић, Н. (2010): Репродуктивно здравље адолесцената, поглавље: *Репродуктивни потенцијал адолесцената у Републици Српској*, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука.
2. *Анализа демографске ситуације и спровођења пронаталитетних мјера и активности у Републици Српској: Пројекат - научно-истраживачка студија* (2008): Министарство за породицу, омладину и спорт; Савјет за демографску политику Републике Српске, Бања Лука.
3. *Репродуктивни потенцијал адолесцената у Републици Српској* (2010): *Монографија*, Академија наука и умјетности Републике Српске, Одјељење медицинских наука, Бања Лука.
4. Маринковић, Д. (2009): Анализа фертилних карактеристика, социоекономског статуса и ставова о планирању породице код породиља у Републици Српској *ДЕМОГРАФИЈА* - међународни часопис за демографска и остала друштвена истраживања, Универзитет у Београду, Географски факултет, Београд.
5. Маринковић, Д. (2012): Демографска политика у Републици Српској – стварност и потребе *Зборник радова са међународног научног скупа: Република Српска двадесет година развоја – достигнућа, изазови и перспективе*, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука.
6. Маринковић, Д. (2011): Демографски потенцијал и репродуктивно здравље адолесцената у Републици Српској *Зборник радова Трећег конгреса српских географа са међународним учешћем*, Бања Лука.
7. Маринковић, Д. (2010): Демографски развој и спровођење мјера популационе политике у Републици Српској *Зборник Матице српске за друштвене науке*, Нови Сад.

Примљено: 27. 02. 2014.

Одобрено: 19. 09. 2014.